

Таким чином, дитячий будинок сімейного типу виступає специфічною формою сімейного виховання, що створюється за ініціативою подружньої пари або окремої особи, яка не перебуває у шлюбі, для спільного проживання та виховання не менше п'яти дітей-сиріт чи дітей, позбавлених батьківського піклування. Загальна кількість дітей у такій сім'ї, разом із рідними, не може перевищувати десяти осіб. Виховання та утримання дітей забезпечують батьки-вихователі, яким держава делегує відповідні функції, зберігаючи контроль за виконанням їхніх обов'язків через органи опіки і піклування та служби у справах дітей. Такий підхід гарантує дотримання прав та інтересів вихованців, забезпечуючи для них безпечні та сприятливі умови розвитку.

Список використаних джерел:

1. Борисова В. І. Дитячий будинок сімейного типу як форма сімейного виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. Одеса, 17 травня 2019 р. О.: Астропринт, 2019. С. 90-96.
2. Москалюк В. Ю. Дитячий будинок сімейного типу як форма улаштування дітей, позбавлених батьківського піклування (цивільно-правовий аспект): автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03. Х., 2003. 20 с.
3. Технології створення та функціонування прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу / Г. М. Бевз, А. Й. Капська, Н. М. Комарова та ін. К. : Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2003. 188 с.
4. Прокопенко О. С. Соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування в Україні. International Journal of Innovative Technologies in Social Science. 2018. № 4. С.9-15.

Каріна Мاستина,

*здобувач першого(бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальності 231 Соціальна робота,
Тернопільський фаціальний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка*

*Науковий керівник: Ольга Сорока
професор, доктор педагогічних наук
завідувач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи
Тернопільський національний педагогічний
Університет імені Володимира Гнатюка*

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА З БАГАТОДІТНИМИ СІМ'ЯМИ

Постановка проблеми. Багатодітні сім'ї є важливою соціальною групою, яка забезпечує відтворення населення та формує майбутнє суспільства. Водночас вони часто мають з багатьма проблемами матеріальними труднощами, обмежений доступом до освітніх та медичних послуг, труднощами у вихованні дітей, психологічним навантаженням на батьків. У сучасних умовах війни та економічної нестабільності такі

родини особливо вразливі до соціальної ізоляції, зниження рівня життя та ризику опинитися у складних життєвих обставинах.

Соціальний працівник відіграє важливу роль у підтримці багатодітних сімей, адже саме він допомагає у вирішенні нагальних проблем, координує доступ до державних і громадських ресурсів, допомагає соціальній адаптації та захисту прав дітей. Підтримка багатодітних родин є надзвичайно важливою сьогодні, бо вона не лише покращує їхній добробут, а й зміцнює соціальну стабільність у суспільстві. Таким чином, робота соціального працівника з багатодітними сім'ями є вкладом у розвиток держави, що робить цю тему важливою та суспільно необхідною.

Виклад основного матеріалу. Проблеми багатодітної сім'ї приділяли увагу різні науковці. В останнє десятиліття XX і початок XXI століття великий внесок у розробку різних аспектів проблеми багатодітної сім'ї та сімейного виховання внесли вітчизняні педагоги: О. Зверева, О. Орлова, Т. Шульга. Положенням багатодітних сімей, їхні проблеми в сучасних умовах вивчали багато дослідників, у тому числі проблемами надання соціальної допомоги багатодітним сім'ям займалася така авторка, як Г. Осадча. Ґрунтовну теоретичну розробку проблеми надання соціальної допомоги багатодітним родинам здійснили такі сучасні науковці у сфері соціальної роботи, як А. Капська, О. Безпалько, Л. Мигович, С. Толстоухова, І. Трубавіна.[1]

Соціальна робота з багатодітними сім'ями передбачає комплексну підтримку, спрямовану на підвищення якості життя, створення умов для гармонійного розвитку дітей та забезпечення стабільності родини. Вона охоплює як матеріальну допомогу, так і психологічну, педагогічну та соціально-побутову підтримку. Зміст соціальної роботи полягає у сприянні вирішенню соціально-економічних проблем, формуванні відповідального батьківства, профілактиці сімейних криз і допомозі у подоланні труднощів виховання дітей. Виявлення багатодітних сімей у складних життєвих обставинах здійснюється соціальними працівниками через відвідування, отримання інформації від інших суб'єктів чи особистих звернень. Під час відвідування оцінюються матеріально-побутові умови та визначаються методи допомоги. У разі звернення до центру соціальних служб проводиться оцінка потреб, інформування про виплати, соціальний супровід та надання послуг - від інформування до вирішення проблем усіх членів сім'ї.[2]

Форми соціальної роботи з багатодітними сім'ями можуть бути різними. Соціальний працівник може працювати індивідуально, коли допомога надається окремій сім'ї. Групова допомога передбачає організацію занять, тренінгів чи зустрічей для кількох родин. Також громадська яка реалізується через соціальні програми, заходи та ініціативи органів влади і громадських організацій.

Мета соціальної роботи з багатодітними сім'ями полягає у забезпеченні соціального захисту, зміцненні сімейних відносин, профілактиці негативних явищ та створенні умов для повноцінного функціонування родини. Основними принципами

такої роботи є гуманізм, індивідуальний підхід, добровільність отримання послуг, конфіденційність, комплексність підтримки та партнерська взаємодія між соціальним працівником і родиною.

Засоби і ресурси соціальної роботи з багатодітними сім'ями включають соціальні виплати і пільги, державні та місцеві програми підтримки, роботу соціальних служб, центрів для сім'ї та дітей, залучення громадських організацій, психологічну допомогу, освітні заходи та розвиток самодопомоги всередині родини. Важливим ресурсом також виступає співпраця з іншими установами – школами, медичними закладами, службами зайнятості, що дозволяє забезпечити комплексний підхід до допомоги багатодітним сім'ям.

Головна проблема багатодітних сімей – матеріальна. У даний час з народженням кожної дитини дохід сім'ї різко зменшується. Численні дослідження показують найтісніший взаємозв'язок між числом проживають в сім'ї дітей та доходами, що приходять на кожного члена сім'ї, а в більш загальному плані – ступенем її збідніння [3]. Тому на сучасному етапі, у зв'язку з введенням воєнного стану, особливостями роботи соціального працівника з багатодітними сім'ями є комплексний підхід до підтримки родин, які опинилися в умовах підвищеного соціального ризику.

Робота соціального працівника полягає у забезпеченні захисту прав дітей, наданні матеріальної допомоги та соціальних гарантій, психологічної підтримки батьків і дітей, організації освітніх і виховних заходів, координації доступу до державних і громадських ресурсів. Соціальний працівник сприяє профілактиці кризових ситуацій, допомагає зберегти стабільність сімейних стосунків, підтримує батьків у вихованні та розвитку дітей, а також забезпечує адаптацію родини до нових складних життєвих умов.

Особлива увага приділяється індивідуальному підходу до кожної сім'ї з урахуванням її матеріального стану, психоемоційного клімату, кількості дітей та їхніх потреб. Соціальний працівник працює над зміцненням сімейного потенціалу, навчає батьків ефективним методам виховання, організовує групову та спільнотну взаємопідтримку, допомагає родинам знаходити ресурси для задоволення базових потреб дітей. В умовах воєнного стану особливо актуальною стає координація з освітніми закладами, медичними установами та благодійними організаціями, щоб забезпечити доступ дітей до навчання, медичної допомоги та психологічного супроводу [5].

Соціальний працівник також виступає посередником між державою, громадськими організаціями та сім'єю, залучає ресурси громади, волонтерів та благодійні фонди для підтримки багатодітних сімей. Він організовує інформаційні та просвітницькі заходи, допомагає сім'ям орієнтуватися у соціальних програмах, пільгах та компенсаціях, а також забезпечує захист прав дітей у надзвичайних обставинах.

Важливим завданням є запобігання соціальній ізоляції багатодітних сімей, підтримка їх психологічної стабільності та сприяння розвитку соціальної самостійності родини [4].

Таким чином, соціальна робота з багатодітними сім'ями у період воєнного стану набуває особливого значення, оскільки спрямована на збереження здорового та безпечного середовища для дітей, зміцнення родинних зв'язків, підтримку батьків у вихованні та забезпечення соціальної адаптації всіх членів родини. Вона поєднує матеріальну, психологічну, освітню, правову та соціально-педагогічну допомогу, використовуючи ресурси держави, громади та сім'ї для досягнення стабільності і розвитку багатодітних родин навіть у складних умовах сучасного життя.

Висновки. Отже, слід зазначити, що соціальна робота з багатодітними сім'ями є важливою складовою соціальної підтримки населення, оскільки такі родини часто стикаються з матеріальними труднощами, психологічним навантаженням, обмеженим доступом до освіти, медичних і соціальних послуг, особливо в умовах воєнного стану. Підсумуємо, що проблема соціальної роботи полягає у потребі комплексного підходу до підтримки сімей, а її особливостями є поєднання матеріальної, психологічної, соціально-педагогічної та правової допомоги, індивідуальний і груповий підхід, партнерська взаємодія з батьками, органами влади та громадою, профілактика кризових ситуацій і сприяння стабільності сімейних відносин та розвитку дітей у складних умовах.

Список використаних джерел:

1. Капська А. Й. Соціальна робота : навч. посіб. К. : Центр навчальної літератури. 2005. 328 с.
2. Соціальна робота в Україні: Навч. посіб. І. Д. Зверєва, О. В. Безпалько, С. Я. Харченко та ін.; За заг. ред.: І. Д. Зверєвої, Р. М. Лактіонової. К: Центр навчальної літератури, 2004. 256 с.
3. Сайт Міністерства молоді та спорту України. URL: <http://www.sport.gov.ua/index/ua/material/44> (дата звернення 01.10.2025).
4. «Соціальна робота з багатодітними сім'ями» <https://fspo.udpu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/07/%D0%86%D0%BB%D1%8C%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE-%D0%9B.%D0%92..pdf> (дата звернення 01.1.2025)
5. Вдосконалення системи соціального захисту багатодітних сімей. URL: http://uap.in.ua/download/all/2014/UAP%236_2014.pdf (дата звернення 03.10.2025).